

Makale Geliş | Received: 30.01.2019
Makale Kabul | Accepted: 23.04.2019
DOI: 10.18795/gumusmaviatlas.519604

Mehmet DAĞLAR

Dr. Öğr. Üyesi | Assist. Prof. Dr.
İğdır Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İğdır, TÜRKİYE
İğdır University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History, İğdır, TURKEY
ORCID: 0000-0003-3044-4991
mehmetdaglar34@gmail.com

Dekken Türk Sultanlıklarında Şiiliğin Yayılması ve Safevi Nüfuzunun Ortaya Çıkışı

Öz

Şah İsmail'in İran'da kurduğu Safevi Devleti rakip devletlere karşı izlediği siyasetinde resmi mezhep olarak ilan ettiği Şiiliğe dayalı bir tutum izlemiştir. Etrafında bulunan siyasi güçlere karşı dini siyaseti vazgeçilmez bir unsur olarak kullanmıştır. Safevilerin bu siyasetinde alimler önemli bir rol oynamıştır. Safevi ideolojisini yayan alimler Safevi Devletini temsilen farklı ülkelere göç etmiştir. Bazen devletle ters düşen şahıslar da çeşitli bölgelere göç ederek İran kültürünü gittikleri yerlere taşımıştır. Safevi Devleti'nin kurulduğu dönemde Hindistan'ın güneyinde bulunan Dekken bölgesinde bağımsızlıklarını ilan eden Türk sultanlıkları, kuruldukları dönemden itibaren resmi mezhep olarak Şiiliği benimseyerek Safevi etkisine girmiştir. Özellikle Babürülere karşı bağımsızlıklarını elde etmeye çalışan bu sultanlıklar, Safevileri bir nevi kurtarıcı olarak görmüş ve Safevi Şahları adına hutbe okutmuşlardır. Dekken sultanlıklarının Safevi etkisinde bir siyaset izlemesini sağlayan İranlı alimlerdir. Bu sultanlıklarda önemli görevler üstlenerek Şiiliğin Dekken'de yerleşmesine önemli katkıda bulunmuşlardır. Bu sultanlıklarının Şiiliği benimsemeleri, Şii alimlerin faaliyetleri ve bu bölgedeki Safevi etkisi, çalışmamızın temel problemini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dekken, Şiilik, Safeviler, Şah İsmail, Hindistan.

Dissemination of Shi'ism in the Turkish Sultans of Deccen and the Emergence of Safavid Influence

Abstract

Shah Ismail, which he founded in Iran, followed the Safavid state as a form of Shi'ism, which he declared as an official sect in his policies against rival states. He used religious politics as an indispensable element against the political forces around him. In this policy of the Safavids, scholars played an important role. Those who spread the Safavid ideology emigrated to different countries representing the Safavid State. Sometimes the people who are opposed to the state have migrated to various regions and moved Iranian culture to their places. When the Safavid State was established, the Turkish sultans, which declared their independence in the Deccen region in the South of India, embraced Shiism as the official denomination, and entered the Safavid influence. These states, which tried to maket hem independent against the Mughal State, saw the Safavids as a kind of savior and sang souvenirs on behalf of the Safavid Shahs. Iranian scholars who have followed the Sultans of Sultans with a policy of Safavid influence. By taking on important tasks in these sultans, they made a significant contribution to the establishment of Shi'ite in Deccen. These states' adoption of Shi'ism, Activities of Shia scholars and the Safavid influence in this region constitute the main problem of our study.

Keywords: Deccen, Shi'ism, Safavid, Shah Ismā'il, India.

Giriş

Hindistan; Umman Denizi ile Bengal Körfezi arasında, kuzeyde Himalaya sıradağlarından, güneyde bulunan Hint Okyanusu'na doğru uzanan bir yarımada (Erinç 1998: 69). Eski Çağ'dan itibaren Arilerin yerleştiği bölgeyi ifade eden Hindistan coğrafyası, Pers İmparatorluğu'nun İndus nehrine kıyısı olan topraklarını kapsamaktadır (Maqbul 1998: 73).

Dekken Platosu ise Hindistan'ın güneyinde bulunan etrafı Gat Dağları ile çevrili 800 metre yükseklikte bir platodur. Hindistan yarımadasının incelen kısmını oluşturan Dekken'in güneydoğusunda Seylan adası bulunmaktadır (Özey 2012: 254). Dekken bölgesinin sınırları; Güney Hindistan'ı kuzeyden ayıran Godavari Nehri'nin güney bölgelerini kapsamaktadır. Dekken bölgesinin coğrafi olarak ayrı bir konumda olmasının yanı sıra Behmenilerin merkezi olmasının da bağımsızlık kazanmasında önemli bir payı vardır. Bu bölgeye İslam tarihinde de Dekken denilmektedir (Öztuna 2005: 968-969).

I. Hindistan'da Kurulan Türk Sultanlıkları

Hindistan coğrafyasına İslam'ın ilk girişi Emeviler devrinde Muhammed bin Kasım'ın Sind'e girmesiyle başlamıştır. Gazneli Devleti'nin fetihleriyle de İslam dini Türkler tarafından Hindistan'da yayılmıştır (Palabıyık 2007: 91). Dekken bölgesine hâkim olan Türk sultanlıkları da İslam dininin ve kültürünün destekçisi ve koruyucusu olmuşlardır. Hindistan'da devlet kuran Timur soyundan gelen Babürlülerle aynı dönemde bağımsız olan Behmeniler ise bu bölgeyi Delhi Türk Sultanlığı'ndan ayırarak kendi egemenliklerini kurmuşlardır. Behmeni Sultanlığı, İran şahlarından İsfendiyar oğlu Behmen'e dayanarak Alaeddin Hasan Behmen Şah (1347-1358) tarafından kurulmuştur. Asıl adı Hasan Ganku olan Behmen Şah, Tuğluklu devleti'ne hizmet etmesine rağmen bağımsızlık mücadelesi vererek Behmenilerin temellerini atmıştır. Gülberge şehrini başkent yapan Behmeni Devleti, İslam dininin Dekken'e yerleşmesinde büyük katkıda bulunmuştur (Konukçu 1992: 353).

Babürlü Devleti'nin kurulduğu yıllarda Dekken'de Behmeni Devleti'nin yıkılmasıyla Golkonda'da Kutupşahlar, Bicapur'da Adilşahlar, Ahmetnigar'da Nizamşahlar gibi Türk sultanlıkları bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir (Bayur 1947: 30).

A. Kutupşahlar

Kutupşah hanedanının kurucusu Sultan Kulı Oğuz Türklerinden Karakoyunlular kabilesinin Baharlu oymağına mensuptur (Öztuna 2005: 973). Baharlu oymağı adını Hemedan’ın kuzeyinde bulunan Bahar Kalesi’nden almaktadır. Bu oymak, Karakoyunlu Devleti’nin sona ermesinden sonra Akkoyunlu hakimiyetini kabul etmeyerek Horasan’a göç etmiştir. F. Sümer’e göre Baharlu oymağı Karakoyunluların bir koludur. Karakoyunlular da Yıvaların neslindedir (Sümer 1992: 264).

Sultan Kulı, amcası Allah Kulı ile birlikte Hindistan’a ticaret yapmak için giderek Behmenilerin hizmetine girmiştir. 1496’da Kutubülmülk unvanını alan Sultan Kulı, Batı Tilangana valiliğine gönderilmiştir. Behmeni padişahlarıyla arası bozulan Sultan Kulı, bağımsız hareket etmeye başlayarak Güney Hindistan’ın Deken bölgesindeki Golkonda şehrine hâkim olmuştur (1496). O, Hindu ayaklanmasını bastırarak ve Doğu Tilanga valisi Kıvamülmülk’ü ortadan kaldırarak 1512 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Böylece Kutupşahlar sultanlığı ortaya çıkmıştır (Konukçu 2002: 500).

B. Adilşahlar

Güney Hindistan’da bulunan Dekken’de kurulan Türk sultanlıklarından birisi olan Adilşahilerin kurucusu ise Yusuf Adil Şah’tır. 1504 yılında Gülberge’de tahta çıkarak hükümdarlığını ilan etmiştir. Yusuf Adil Şah’ın menşei konusunda yapılan tartışmalar onun bir Osmanlı şehzadesi olduğu üzerinde yoğunlaşmıştır. J.P. Roux’a göre; Fatih Sultan Mehmed’in kardeşlerinden olan Yusuf, annesi tarafından katledileceği korkusuyla kaçırılarak ölümden kurtarılmıştır (Roux, 2017: 352). Yusuf Adil Şah, bağımsızlığını ilan ettikten sonra Şiiliği resmi mezhep olarak kabul etmiş ve ehl-i Sünnetin dört mezhebine mensubiyeti ve bu mezheplere göre ezan okunmasını yasaklamıştır. Adil Şah’ın bu siyasetine karşılık Sünni devlet adamlarından Dilaver Han ve Muhammed Han Sistani bu duruma itiraz etmişlerdir. Şiiliğin ilanından sonra Emir Berid Nizamülmülk adlı Beridşahiler hükümdarı, ehl-i sünnetin hamisi olduğu iddiasıyla Adilşahlara karşı mücadeleye başlamıştır (Alevi 1388: 95).

C. Nizamşahlar

Güney Hindistan’da ortaya çıkan bir diğer sultanlık da Nizamşahlardır. Nizamşahlar Behmeni sultanı Mahmud Şehabeddin’in vekili olan Hasan Nizamülmülk Bahri’nin oğlu Melik Ahmed tarafından kurulmuştur. Melik Ahmed, 1489 yılında babasının intikamını almak için isyan ederek babasının iktası olan Junnar ve civarını ele geçirdi. Behmeni ordusunu da mağlup ettikten sonra Nizamşah Bahri adıyla hutbe

okutup bağımsızlığını ilan etti (895/1490). Melik Ahmed, 1495 yılında Ahmednigar şehrini başkent yaparak faaliyetlerini sürdürdü (Siddiqui 2007: 192). Nizamşahlar altın ve gümüş paralarının üstüne on iki imamın adlarını bastırarak Şiiliği resmi mezhep olarak kabul ettiler (Ferişte 2010: 255).

II. Dekken’de Şiiliğin Yayılmaya Başlaması

Moğolların İran’ı istilasından sonra özellikle İranlı tacirler Dekken bölgesine göç etmeye başladılar. Bu bölgeye gelen İranlı ve diğer milletlerden insanlar zaman içerisinde Dekken’in toplumsal düzeninde değişimlere neden oldular. İran’ın Gilan bölgesinden Dekken’e gelen İranlı İmamüddin Mahmud adlı tacir, Alaaddin Hümayun Behmeni (1457-1461) döneminde sadrazamlığa yükselerek Behmenilerin maliyesinde ıslahatlar yaptı (Ferahani 1381: 134). Behmenilerde görülen ehlibeyt sevgisi İran’dan birçok seyyidin bu sultanlığa iltica etmesini sağlamıştır. Firuz Şah Behmeni ve I. Ahmed adlı Behmeni hükümdarlarının hocalığını yapan Mir Fazlullah Encu adlı seyyid aracılığıyla, Şii kültürü Dekken’de yayılmaya başlamıştır (Mahsumi 1384: 148). Dekken’de Şiiliğin temellerinin atılmasının bir diğer sebebi de İran’da bulunan Nimetullahi Tarikatı’nın etkisidir. 1421 senesinde tahta çıkan Ahmed Şah Behmeni Şah Nimetullah-ı Veli’nin müridi olmuştur. Ahmed Şah, Şah Nimetullah’a pahalı hediyelerle bir heyet göndermiş bunun karşılığı olarak da İran’dan kendisine yeşil renkli 12 dilimli taç gönderilmiştir (Ferahani 1381:136). Safeviler rakip devletler olan Osmanlı Devleti ve Şeybanilere karşı yürüttüğü Şiiliği yayma eksenli siyasetini Hindistan’da da göstermiştir. Safeviler Hindistan’da Şiilik kisvesi altında Safevi propagandasını Nimetullahi tarikatı aracılığıyla yapmıştır (Ay 2016: 222).

Behmenilerin resmi mezhepleri Sünnilik olmasına rağmen Hz. Ali’nin şahsında ehlibeyt’e büyük saygı duyuyorlardı. Bu özellik, Behmenilerin yıkılmasından sonra da devam ederek Şiiliği benimseyen diğer sultanlıkların kurulmasına zemin hazırlamıştır. Şiiliği benimseyen Dekken Türk sultanlıklarında Şiiliğin benimsenmesinde Şah İsmail’in İran’da Safevi Devleti’ni kurmasının etkisi de oldukça önemlidir. Safevi Devletinin yaptığı fetihlerle sınırlarını genişletmesinin yanısıra Şiiliği yayma faaliyetleri Dekken’de Şiiliğin yayılmasını hızlandırmıştır (Standish 1998:37). Dekken sultanlıklarında Safevi etkisinin anlaşılabilmesi için çalışmamızda öncelikli olarak Safevi Kaynakları kullanılmıştır. Şah İsmail’in oğullarında Sam Mirza’nın ‘*Tuhfe-i Sami*’ adlı eseri İran’dan Dekken bölgesine göç eden bazı alimler hakkında önemli bilgiler veren bir eserdir. İskender Münşî’nin ‘*Tarih-i Alem Ara-yı Abbasi*’ adlı eseri de

Safevi topraklardan çeşitli sebeplerle Dekken’e giden ve orada Şiiliğin yerleşmesini sağlayan şahıslar hakkında önemli bilgiler vermektedir.

A. Dekken Sultanlıklarına Safevi Nüfuzunun Girişi

İran’da Şah İsmail tarafından kurulan Safevi Devleti Anadolu’da olduğu gibi birçok bölgede etkisini hissettirmiştir. Şah İsmail’in desteğiyle Hindistan’da bağımsız bir devlet haline gelen Babürlüler devleti ve Hindistan’ın diğer bölgelerinde hâkimiyet kuran Türk sultanlıkları bunun en güzel örnekleridir. Babürlülerin zaman içerisinde hâkimiyetini genişletmesi ile Safevilerle olan ilişkileri inişli çıkışlı bir durum arz etmeye başlamıştır. Dekken’de kurulan Türk sultanlıkları ise Babürlüler ile Safeviler arasında bir siyaset izleyerek bağımsızlıklarını korumaya çalışmıştır. Ancak bu sultanlıkların Safevilere olan bağlılıkları siyasi olmaktan çok mezhepsel yakınlıktan kaynaklanmaktadır. Şah İsmail’in Şiiliğe dayalı bir devlet kurması Dekken Şiilerini manevi anlamda olumlu etkilemiştir. Bu sultanlıkların Safevilerle olan ilişkilerinde bu tavır açıkça görülmüştür. Farsça’nın ve İran kültürünün Babürlü Hindistan’ında etkisi oldukça fazla bir şekilde hissedilmiştir. Farsça’nın yaygın olarak kullanılması ve İran kültürünün gördüğü saygınlık, Safevilerden Hindistan’a birçok kişinin göç etmesinin yolunu açmıştır (Matthee, 2017:188). Hindistan’ın Dekken bölgesinde kurulan sultanlıkların Safevilere olan bağlılığı stratejik açıdan da önemli bir durum arz eder. Babürlülerin Dekken’e yayılma politikaları Safevi- Dekken yakınlaşmasını başlatmıştır. Dekken sultanlıklarının Şiiliği benimsemeleri de bununla bağlantılı olup bu durum Safevilerle müttefiklik yolunu açmıştır (Anwar, 1991: 256). Babürlü Hükümdarı Ekber Şah’tan (1556-1605) sonra başa geçen Cihangir’in İran kökenli eşi Nur Cihan’ın etkisiyle Babürlü Devleti’nde de İran kültürü etkisini göstermiş, Safevilerle aynı mezhebe sahip olan Dekken sultanlıkları da bu etkiden nasiplenmiştir (Kulke-Rothermund 2001: 294).

B. Dekken’de Şiiliğin Yayılmasını Sağlayan Alimler

Safevilerle Dekken sultanlıkları arasındaki ilk ilişkiler Adilşahlarla başlamıştır. Adilşah sultanı Yusuf Adilşah, Şah İsmail’e Seyyid Ahmed Herevi ile bir mektup göndermiştir. Bu mektupla Yusuf Adilşah Şah İsmail’e olan bağlılığını göstermiştir (Anwar 1991:256). Kuruluşunun ilk yıllarında Babürlü Devleti’yle de iyi ilişkiler geliştiren Safeviler, Dekken sultanlıklarına vali olarak hitap etmişlerdir. ‘*Vali-yi Golkonda*’, ‘*Vali-yi Ahmenigar*’ gibi ifadelerin kullanılması, Safevilerin Dekken hususunda Babürlülerle ters düşmek istemediğini göstermektedir (Münşî, 1387: 964). Safevi İrani’nden Dekken bölgesinde kurulan Şii sultanlıklara yönelik bir teveccühün

olması, bunların Şiiliği yaymak için Safevilerden bazı alimleri davet ettiğinin de kanıtı olabilir. Nizamşahlarda Şiiliğin yayılmasını sağlayan en önemli kişilerden biri Şah Tahir Dekenî denilen âlimdir. Burhan Nizamşah, Şah Tahir’in tesiri altında kalarak Şiiliği resmi mezhep olarak kabul etmiştir (Sıddigui 1998: 192). Şah Tahir Nizamşahların başkenti Ahmednigarda 12 imam adında kurulan medresede ilmi faaliyetlerle uğraşarak bu medreseyi Dekken’in ilmi merkezi haline getirmiştir. Bu medreseye gelerek Şah Tahir’e yardım eden İranlılar, Deken’de Şiiliğin yayılmasını kolaylaştırmıştır. Şah Cafer, Molla Şah Muhammed Nişaburi, Molla Ali Esterabadi, Molla Rüstem Cürcani, Molla Ali Mazenderani, Molla Azizullah Gilani, Molla Muhammed İmam Esterabadi gibi âlimler bu medresede ilimle iştigal ederek Şiiliğin Deken’de yayılmasına katkıda bulunmuşlardır (Hüseynof 1389: 31). Safevi hükümdarı I.Şah Abbas döneminde Deken’den İran’a gelen elçiler Safevi şahına değerli hediyeler takdim ederek Meşhed’e İmam Rızanın türbesini ziyaret etmişlerdir. İran’a gelen elçilerin Meşhed’i ziyaret etmeleri Safevilerle iyi ilişkiler geliştirmek istemelerinin kanıtıdır (Münşi, 1387: 964). Dekken Türk Sultanlıklarında Şiiliğin yayılmasında alimlerin çok önemli rolleri vardır ki burada bunların bazıları hakkında kısaca bahsedilmeye çalışılacaktır.

1. Şah Tahir

Şah Tahir, Nizamşahlar arasında Şiiliği yayan en önemli şahıstır. Kaşan’da ders ve ilimle uğraşırken Safevi hükümdarı Şah İsmail’e, Şah Tahir’in İsmaili mezhebinden olduğu hakkında bir mektup gelmesi üzerine Şah İsmail onun yakalanması talimatını verdi. Şah Tahir bu fermanı haber alınca İran’dan kaçmaya karar vererek 928/1522 senesinde Dekken bölgesindeki Ahmednigar’a kaçtı. Şah Tahir’in İran’dan kaçtığı yıllarda Burhaneddin Nizamşah (1509-1554) Nizamşahlar sultanlığının temellerini atmakla meşguldü. Şah Tahir’in etkisi altına giren Burhaneddin Nizamşah 1538 yılında Tebarrailere emir vererek sokaklarda, pazarlarda, mescitlerde ilk üç halifeye ve onların takipçilerine lanet etmelerini istedi. (Gaffariferd 1386: 4) Şah İsmail’in oğullarından Sam Mirza, Safeviler dönemi şairlerini anlattığı Tuhfe-i Sami adlı tezkiresinde Şah Tahir’in İran’dan göç ederek Hindistan’a gittiğinden bahsetmiştir. Sam Mirza’ya göre; Şah Tahir adlı şair Kaşan’da ikamet ederken Hindistan’a giderek Nizamşahların bürokrasisinde yükselmiş, orada Safevilerin hilafına çalışmaya başlamış ve Şah Tahir, Safevi Şiiliği ile ilgili olumsuz değerlendirmelerde bulunmuştur. Sam Mirza’nın bu tavrı Safevilere hizmet etmeyen veya umduğunu bulamadığı için gözden düşen Şah Tahir’in Dekken’e göç etmesinin olumsuz olarak değerlendirdiğinin göstergesidir. (Sam

Mirza 1389: 42). Şah Tahir 1550 yılında Ahmednigar’da vefat etti ve oraya gömüldü. Ancak vasiyeti üzerine naaşı Kerbela’ya nakledildi (Gaffariferd 1386: 6).

2. Şeyh Ali Hatun

Hindistan’ın Dekken bölgesine göç eden âlimlerden bir diğeri de Şeyh Ali Hatun idi. Şah Tahmasb döneminde Meşhed’de görevli olan Şeyh Ali, Özbek Fetreti esnasında Dekken’e giderek Kutubşahların hizmetine girdi. Şeyh Ali’nin oğlu Şeyh Muhammed Hatun da Dekkenin ulema ve fazıllarından biri olarak ünlendi (Münşî 1387: 941).

3. Mir Muhammed Emin

I.Şah Abbas döneminde İsfahan’ın önde gelen alimlerinden olan Seyyid Mir Muhammed, Ruh’ul Emin olarak da bilinmektedir. 1604 yılında Dekken’e göç eden Mir Muhammed Emin Kutubşahların hizmetine girdi (Karagözlü 2017:18). Kutubşahlar devletinde Vezaret makamına getirilince o bölgenin usulüne göre ‘*Mir Cümle*’ denilmiştir. Daha sonra Kutubşahların elçisi olarak Deken’den İran’a gönderilmiş ve Şah Abbas’ın yanına gelmiştir. Mir Muhammed Emin, Deken’de Safevilerle iyi ilişkilerin kurulmasını sağlayan bir âlimdir (Münşî 1387:883).

4. Mustafa Han Erdistani

Kutubşah hükümdarı İbrahim Kutubşah (1550-1580) döneminde önemli Şii şahsiyetlerden biri olan Mustafa Han Erdistani ‘*Mir Cümle*’ unvanını alarak İbrahim Kutubşah üzerinde etkili olmaya başlamıştır. Onun devlet siyasetinde etkili olması ile birlikte Kutubşahların hâkim olduğu yerlerde Şii merasimleri yayılmaya başladı. Muharrem ayında Hz. Hüseyin için Kerbela anmaları yaygınlaştı. Nitekim Dekken Şiileri taktıkları külaha İmam Hüseyin yazdırdılar (Alevi 1385: 186).

5. Mir Muhammed Mümin Esterabadi

Mir Muhammed Mümin Esterabadi, Esterabad’ın büyük seyyidlerindedir. İran’ın meşhur alimlerinden Mir Fahreddin Semaki’nin yeğenidir. Çok dindar ve iyi ahlaklı bir âlim olarak bilinen Mir Muhammed Mümin, aynı zamanda rubai, gazel ve kaside de yazan bir şairdir. Şehzadelere mürebbilik de yapan Safevi şehzadesi Haydar Mirza’nın da muallimi olan Esterabadi, Haydar Mirza’nın katledilmesi ve II. İsmail’in tahta çıkmasından sonra muhtemelen Sünniliği ihya girişimleri ve bu dönemde uygulanan dini siyaseti tasvip etmediği için önce 1579 yılında hacca gitmiş oradan da Güney Hindistan’ın Dekken bölgesine giderek Şii Kutubşahların hizmetine girmiştir (Münşî 1387: 146).

Mir Muhammed Mümin Esterabadi, Kutubşahlar içerisinde yükselerek ‘*Vekâlet*’ makamına getirilmiştir. Onun 989/1581 yılında Golkonda’ya gelmesiyle Dekken’de Şiiliğin yayılması hızlanmıştır. Esterabadi, Muhammed Kulı Kutubşah’ın Şiiliği ile meşhur olduğunu bildiği için ona sığınmıştır. Muhammed Kulı Kutubşah da onun etkisi altına girmiştir (Alevi, 1385:187). Muhammed Kulı Kutubşah, Haydarabad’a yaptırmak istediği dini yapıların mesuliyetini Mir Mümin’e verdi. 1001/1593) senesinde Dekken’de Şiiler için önemli bir mekân olan ‘*aşurahane*’ denilen yerleri yaptırdı. Aşurahaneler, Hz. Hüseyin’i anmak için yapılan mekânlardı. Mümin’in Haydarabad’da yaptırdığı en önemli mekân ise kabristandı. Kerbela’dan toprak getirilerek “teberrük” için kabristana döküldü ki bu kabristana birçok âlim ve seyyid gömülmüştür (Alevi, 1385:188). Mir Mümin 1014 (1596) yılında Haydarabad’ın Seyyidabad Köyü’nde de Şiiler için çeşitli binalar inşa ettirdi. Ayrıca halk arasında matem günlerinde siyah giyilmesi ve fakirlere ‘*zer-i aşura*’ denilen paranın dağıtılması onun sayesinde yaygınlaştı (Alevi, 1385:189).

Sonuç

Safevi Devletinin kuruluşundan itibaren komşu ülkelerde başlayan yayılma stratejisi bir mezhep ihracı boyutunu kazanmıştır. Safevi Şiiliğini yayma politikası İran sınırları içerisinde Şiiliğin yayılmasına paralel devam etmiştir. Bu politikanın uygulanacağı en uygun bölge Hindistan’ın güneyinde bulunan Dekken bölgesi olmuştur. Burada kurulan sultanlıkların ehlibeyt’e duydukları muhabbet, Şiiliğin yayılmasını kolaylaştırmıştır. Dekken Türk sultanlıklarının Safevilere olan ilgisi Babürlü Devleti’yle olan münasebetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Babür Şahtan sonra gelen Babürlü hükümdarlarının genel anlamıyla Sünniliği ihya etme çabaları ve siyasi sınırlarını güneye doğru genişletme istekleri Dekken sultanlıklarını Safevilere daha çok yakınlaştırmıştır. Bu nedenle Babürlülerin Dekken bölgesini ele geçirme amacıyla bu bölgeye birçok sefer düzenlediği görülmüştür. Babürlülerin Dekken siyaseti, Safevilerle Dekken sultanlıkları arasında sürekli elçiler gidip gelmesini sağlamıştır. Safevi gücünü arkasına almaya çalışan bu sultanlıklar özellikle Babürlülere karşı durarak bağımsızlıklarını korumaya gayret etmişlerdir. Safevi topraklarından Hindistan’a göç eden âlimler Dekken’de Şiiliğin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Safevilerin Şiiliği yayma adına yaptıkları faaliyetlerin sonucu olarak Dekken’de İran kültürü ve siyaseti etkili sonuçlar doğurmuştur.

Kaynakça

ALEVİ, Mahmud Sadıki (1385). “Kutubşahiyan İhyagiran-ı Teşeyyu der Deken”, *Fasılname-i Şinasi*, 15, ss. 181-198, Sal-ı Çiharem, Şomare, Paiz.

ALEVİ, Mahmud Sadıki (1388). “Tesis-i Hükümet-i Adilşahiyan Der Deken ve Siyasethay-ı Mezhebi Yusuf Adil Şah”, *Edyan, Mezhep ve Arifan, Zımistan*, 21, ss.91-100. Şomare.

ANWAR, M. Sıraj (1991). “The Safavids And Mughal Relations With The Deccan States”, *Proceedings of The Indian Congress*, Volumen 52, ss. 255-262.

AY, Zahide, (2016), “15.-16. Yüzyıllarda Bedehşan İsmailileri Arasındaki Şii-Tasavvufi Hareketler ve Safevi Etkisi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-ı Veli Araştırmaları Dergisi*, 79: 217-226.

BAYUR, Y. Hikmet (1947). *Hindistan Tarihi*, Cilt II, Ankara.

ERİNÇ, Sırrı (1998). “Hindistan-Fiziki ve Beşeri Coğrafya-” *TDVİA*, Cilt 18, ss. 69-73, İstanbul.

ESTERABADİ, Muhammed Kasım Hinduşah (2010). *Tarih-i Ferište*, Cilt II, Tehran.

FERAHANİ, Mehdi Münferid (1381). “İraniyan der Deken Mürur-ı Ber Huzur-ı İraniyan ve Nüfuz-ı Zeban-ı Farısı der Hükümet-i Behmeniyân”, *Name-i Encümin*, 11, ss. 130-142, Paiz, Şomare.

GAFFARİFERD, Abbaskulı, (1386), “Revabıt-ı Safeviyye ve Nizamşahiyan”, *Tarih-i Revabıt-ı Harici*, 31, ss. 1-14, Şomare, Tabıstan.

HÜSEYİNOF, Seyyid Celal, (1389), “Heyat-ı İlmi- Ferhengi Deken”, *Kitab-ı mah-ı Tarih ve Coğrafya*, 148, ss. 30-33, Devre-i Cedid, Şomare, Şehrivar.

KARAGÖZOĞLU, Berna, (2017), “Safevi Döneminde İran’dan Hindistan’a Göçler (1555-1666)”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, Cilt IV/XI: 1-24

KONUKÇU, Enver, (1992) “Behmeniler”, *TDVİA*, Cilt 5, ss. 353-354, İstanbul.

KULKE Hermann - ROTHERMUND, Dietmar, (2001). *Hindistan Tarihi*, çev. Müfit Günay, Ankara: İmge Kitabevi.

MAHSUMİ, Mohsin, (1384), “Nohsetin Nişaneha-yı Zuhur-u Teşeyyu der Deken”, *Ulum-ı İnsani Danışgah-ı Zehra*, 53: 143-162, Behar, Şomare.

MAQBUL, Ahmad, S, (1998), “Hindistan –Ortaçağ Müslüman Coğrafyacılarına Göre”, *TDVİA*, Cilt 18, ss. 73-75.

MATTHEE, Rudi, (2017). “Safevi İrani Bir İmparatorlukmuydu?, çev İlker Külbilge, *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 179-208.

MÜNŞÎ İSKENDER BEG, (1387) *Tarih-i Âlem Ara-yı Abbasi*, Neşr. İrec Afşar, Müessese-i İntişarat-ı Emir Kebir, Tahran.

ÖZEY, Ramazan, (2012), *Asya Coğrafyası*, İstanbul: Aktif Yayınevi.

ÖZTUNA, Yılmaz, (2005), *Devletler ve Hanedanlar: İslam Devletleri*, Cilt I, Ankara.

PALABIYIK, M. Hanefi, (2007), “Hindistan Tarihinde ve Hindistan’ın İslamlaşmasında Türklerin Rolü ve Katkıları”, *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyete Katkıları Sempozyumu Bildirileri*, 31 Mayıs- 1 Haziran 2007, ss. 91-100, Isparta.

ROUX, Jean Paul, (2017), *Türklerin Tarihi: Pasifikten Akdeniz’e 2000 Yıl*, çev. Aykut Kazancıgil- Lale Arslan Özcan, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

SAM Mirza-yı Safevi, (1389), *Tuhfe-i Sami*, Neşr. Fatma Engurani, Tahran.

SİDDİGUİ, Igtidar Husain, (2007), “Nizamşahiler”, *TDVİA*, Cilt 33, ss. 192-194, İstanbul.

STANDİSH, John F, (1998), *Persia and The Gulf: Retrospect and Prospect*, Curzon Press.

SÜMER, Faruk, (1992), *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri- Boy Teşkilatı – Destanları*, İstanbul: TDAV.